

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

בית דין צדק שע"י הרבנות הראשית לירושלים

כרטיסי טיסה שהוזמנו אצל סוכן נסיעות

(מהוד' יב אב)

נושא הדיון

גב' א' הזמינה בסוכנות הנסיעות ב' ארבעה כרטיסי טיסה לטורקיה, כולל חבילת נופש במלון מסויים בטורקיה, ואוכל כשר לטיסה. הכרטיסים היו מסוג צ'רטר של חב' אל על, שהקונה חייב לשלם את מלוא תמורתם גם במקרה של ביטול. בעת ההזמנה חוייבה גב' א' באמצעות כרטיס אשראי עבור ארבעת הכרטיסים, אלא שהיא בקשה מהסוכנות שלא לבצע את החיוב בכרטיס משום שהיא תשלם במזומן. שלושה ימים לפני הטיסה חלה אחד הנוסעים וגב' א' הודיעה ע"כ לחב' ב' וביטלה את הנסיעה שלו, ובו בזמן שילמה במזומן עבור שלושת הכרטיסים האחרים. הסוכנות הודיעה לה שהיא חייבת לשלם גם עבור הכרטיס שבוטל, אך היא סירבה. הוראת התשלום בכרטיס האשראי שנתנה גב' א' בעת ההזמנה עדיין נמצאת ברשות הסוכנות.

גב' א' טוענת שכיון שהכרטיס בוטל בגלל אונס בלתי צפוי אין היא חייבת לשלם עבורו, וחב' ב' טוענת שלפי כללי החברה יש חובה לשלם עבורו גם במקרה כזה, והיא כבר שילמה עבור הכרטיס לחב' הנסיעות.

עוד טוענת גב' א' שלא קבלה אוכל כשר בטיסה, ולפיכך היא לא אכלה. חב' ב' משיבה שהיא אכן ביצעה את ההזמנה לאוכל כשר כמבוקש, אלא שההזמנה לא נקלטה ע"י החב', והטענות צריכות להיות מופנות לחברת הנסיעות ולא לחב' ב' שלא היתה אלא סוכנת בלבד.

עוד טוענת גב' א' שבבואם לטורקיה הופנו לבית מלון מרוחק וזול, בטענה שהמלון שהוזמן עבורם נשרף. משיבה חב' ב' שהיא ביצעה את ההזמנה של המלון כמבוקש אלא שהוא נשרף, והיא אינה חייבת עבור כך.

השאלות לדיון

- א. דינה של סוכנות נסיעות כסרסור או כמוכר.
- ב. שילם באמצעות כרטיס אשראי, ובקש שלא לבצע את הוראת התשלום משום שישלם במזומן, האם הוראת התשלום בכרטיס נחשבת כתשלום גם טרם מסירתה לביצוע.
- ג. שילם סוכן הנסיעות לחברה עבור הכרטיס שבוטל, האם חייב המזמין לשלם לסוכן מדינא דגרמי, ומה הדין כשביטל הכרטיס באונס מחלה.
- ד. הזמין טיסה עם אוכל כשר, וקבל טיסה עם אוכל לא כשר, ושניהם יש להם אותו מחיר, האם חייב המוכר לפצות את הקונה.
- ה. הזמין חדר בבית מלון ביחד עם הזמנת כרטיס הטיסה, ולא פירש איזה חדר, האם זכה בחדר ובאיזה קנין.

תשובה

א. פסק הרמב"ם מכירה פט"ז ה"ט והי"א: המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה ואבד המקח מחמת אותו המום ה"ז מחזיר את הדמים. היה המוכר ספסר שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו משהה המקח עמו ולא ידע במום זה, הרי הספסר נשבע שבועת היסת שלא ידע במום זה ויפטר, מפני שהיה על הלוקח לבדוק השור בפני עצמו ולהחזירו לו קודם שימות והיה הספסר מחזירו על המוכר הראשון וכו'. ע"כ.

מבואר דאם מצא הלוקח מום במקח אינו חוזר על המוכר הראשון אלא על הספסר והספסר חוזר על המוכר הראשון.

ויש לדון בדינה של סוכנות נסיעות המנפיקה כרטיסי טיסה של חברות תעופה ללקוחות, באופן הרגיל של הנפקת כרטיסים לפי הזמנה, האם דינה כספסר שאם התבטלה הטיסה חוזר הלוקח לסוכנות הנסיעות, או שדינה אינו כספסר אלא כשליח של חברות התעופה, שהרי אין הסוכנות קונה כרטיסים מהחברות כספסר, אלא משרתת את החברות להנפיק להן כרטיסים במקומן, וע"כ כשמתבטלת הטיסה חוזר הקונה לחברת התעופה עצמה ולא לסוכנות הנסיעות. ועי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' עב ועמ' רעח.

ואמר לי היום (כג תמוז תשס"ו) מרן הגר"ש אלישיב שליט"א שתביעת המזמין היא מהסוכן, כיון ששילם לו.

ב. גם אם היתה מזמינת הכרטיסים מוסרת את כרטיס האשראי שלה לסוכנות הנסיעות לביצוע מידי של הוראת תשלום, גם אז לא היתה הסוכנות מקבלת לידיה את הכסף מהבנק אלא רק בהגיע מועד התשלום הקבוע בין הבנק לבין בעל כרטיס האשראי, שהוא בדרך כלל כעבור כמה שבועות מיום הקניה, ובמקרה כזה יש לדון אם מסירת הכרטיס לביצוע - גם בטרם נמסר לביצוע בפועל - האם נחשב כתשלום בפועל או שמא אינו אלא הוראת תשלום בהגיע מועד התשלום, ואם כן, יש לדון אם ניתן להחשיבו כקנין סיטומתא, שהרי כן מנהג הסוחרים לשלם באמצעות הוראה בכרטיס אשראי (ועי' "כסאות לבית דוד ח"א סי' נב ופס"ד ירושלים כרך ח עמ' סא ואילך).

אמנם בנידון דידן מסירת הכרטיס מצד המזמינה היתה בפירוש שלא על מנת לגבות בו, אלא בתורת ערבון בלבד, כשהתשלום בפועל יהיה במזומן, כפי שאכן נעשה אח"כ, וא"כ ודאי שאין להחשיב את מסירת הכרטיס כתשלום ואף לא כהוראת תשלום, וממילא אין גם להחשיבו כסיטומתא.

ג. כתב בשו"ת רעק"א סי' קלד דאם עשה קנין סיטומתא עם חבירו על דשלב"ל וחזר בו, אף שהקנין לא הועיל, מ"מ חייב לשלם לחבירו ההוצאות שגרם לו, והוא עפ"י תשובת הרא"ש שהובאה להלכה בשו"ע סי' שלג סעי' ח דהאומר לאומן עשה כלי פלוני ואקנה ממך והאומן עשה הכלי וחזר בו חייב, והיינו מדינא דגרמי. עיי"ש. ואף בנידון דידן שהמזמין בקש מהסוכן לרכוש לו כרטיס טיסה ואח"כ ביטל את ההזמנה והסוכן היה חייב לשלם לחברה את דמי הכרטיס, דינו של המזמין המבטל כגרמי וחייב לשלם לסוכן את נזקיו.

אך כיון שביטול הנסיעה מצד המזמין היה בגלל אונס מחלה של הנוסע, הרי זה גרמי באונס שלפי כמה דעות בראשונים ובאחרונים אינו חייב, עי' דינא דגרמי לרמב"ן (אות טז) בשם י"א, ומרדכי ב"ק סי' קפ בשם הר" אביגדור, והגמ"י חובל ומזיק פ"ד ה"ג, וש"ך חו"מ סי' שפו ס"ק א וס"ק ו, אך הרמב"ן עצמו בדינא דגרמי סבר שחייב אף באונס כאדם המזיק. והממע"ה.

ד. שאלתני היום (כג תמוז תשס"ו) את מרן הגר"ש"א שליט"א כדלהלן: מי שקנה כרטיס טיסה אצל סוכן נסיעות, שהוא אינו אלא סרסור ומתווך לקנות הכרטיס בחברת אל על ולהעבירו לידי הקונה, והקונה הזמין אוכל כשר, וקבל אוכל רגיל ובגלל זה לא אכל בטיסה, האם תביעתו היא נגד הסרסור, או שמא יכול הסרסור לומר לא הייתי אלא סרסור, לך תבע את אל על, ומשיב הקונה שחברת אל על אינה מכירה אותו ולא תתייחס לתביעתו, והוא שילם לסרסור על כן תובע אותו.

השיב מרן: כיון ששילם לסרסור, התביעה שלו היא מהסרסור. ואחד מהשומעים העיר שהרי במחיר הטיסה אין נפ"מ בין אוכל כשר לאוכל רגיל, וא"כ מה התביעה? והשיב מרן שמ"מ כיון שבגלל ההחלפה לא אכל, יש לו תביעה. ואחר הפסק של מרן העיר אחד שהרגילים בטיסות יודעים שהרבה פעמים ההזמנה לאוכל כשר לא נקלטת ע"י החברה ולא מכינים אוכל כשר, וע"כ יודעים שצריך להזכיר שוב לפני הטיסה, ומי שלא מתענין ומזכיר הפסיד לעצמו.

ה. ע"י בקובץ "שערי המשפט" לידידי הדיין הגר"ש יגר שליט"א, פרק א' סעי' ט' ובהערה י"ד שהאריך בביאור דין זה, האם שכירות חדר בבית מלון דינה כשכירות בית, וקנינה בכסף או שטר או חזקה או סיטומתא, ואם כך, כשלא פירש איזה חדר הוא שוכר דינה כשכירות דבר שאינו מסויים, או שדינה כשכירות שירותי אירוח בלבד והוא דבר שאין בו ממש אף אם פירט איזה חדר הוא שוכר. ועוד ע"י שם מחלוקת הפוסקים בדין סיטומתא בדבור אם קונה.

ובנידון דידן שהזמין חדר במלון ולא פירש איזה חדר, הדבר תלוי במחלוקת אם זכה בחדר באותו מלון, או שלא זכה בו, והממע"ה.

פסק דין

המזמינה גב' א' פטורה מתשלום עבור הכרטיס הרביעי שבוטל לפני הטיסה, ונדחות תביעותיה לפיצוי כספי על הפסד הארוחות בטיסה ועל החלפת המלון בטורקיה.

הרב אברהם דוב לוי, אב"ד

תוספת טענות לאחר מתן פסק הדין

חב' הנסיעות טוענת שמכיון שקנתה את הכרטיס מחב' התעופה ע"ש הקונה, הכרטיס כבר שלו, ואינו יכול להחזירו. ועוד, האונס שקרה לקונה אחר כך אינו פוטרו מחיוב גרמי שהתחייב בשעת ההזמנה. ועוד, יש לחייב את הקונה גם מדין ערב שהרי החברה הוציאה הוצאות על פיו, ובזה אין פטור של אונס. ועוד, יש לחייבו מדין עבד כנעני.

תשובה

א. ע"י פס"ד ירושלים כרך ח עמ' רעח שם נתבאר שגם אם היה המזמין משלם לחברת הנסיעות עבור כרטיס הטיסה בשעת ההזמנה, כל זמן שלא קנה הכרטיס בקנין משיכה וכד', יכול לחזור בו אלא שהוא במי שפרע, ע"י ב"מ מז ב ושוי"ע סי' קצח, אבל אם לא שילם עליו וגם לא משך אותו בודאי יכול לחזור בו ואף מי שפרע אין לו.

ב. ההתחייבות של הקונה לשלם עבור הכרטיס לא היתה בתור ערב אלא בתור קונה, וכל עוד לא שילם עליו וגם לא משך אותו אם חזר בו אינו חייב לשלם עליו, אלא שבחזרתו היה ניתן לחייבו משום גרמי אם לא שהיה זה גרמי באונס.

א.ד.ל.

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il